

ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД «ІНСТИТУТ “ХАРКІВСЬКА ШКОЛА АРХІТЕКТУРИ”»

Кафедра Архітектури та урбанізму

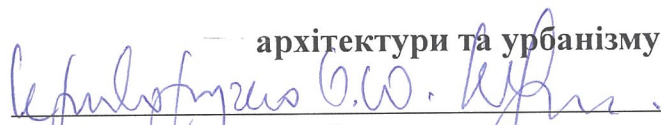
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувачка кафедри

архітектури та урбанізму

“ 15 ” червня 20 26 р.

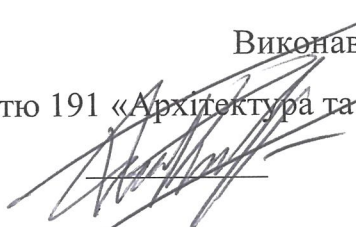
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

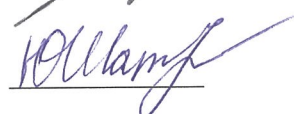
на тему:

«Ревіталізація садиби родини Харитоненко в місті Суми під багатофункційний культурний центр»

Виконав: студент 4 курсу
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»

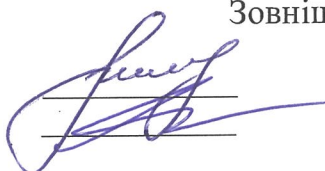

Биков М. В.

Керівниця:

Шаталюк Ю.В.

Зовнішні консультанти:

Зінчук Н.Б.

Колесніков О.Є.

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	3
1. Опис проєкту та проблематика дослідження.....	5
2. Історико - архітектурний аналіз об'єкта.....	8
3. Аналіз стану об'єкта	10
4. Аналіз прикладів роботи зі спадщиною	12
5. Програма та місія проєкту.....	13
6. Містобудівний аналіз території об'єкта проєктування	15
7. Методологічне обґрунтування проєктних рішень.....	17
8. Архітектурні рішення.....	18
9. Конструктивні рішення.....	23
Висновки	25
Список використаних джерел	26

ВСТУП

«Люди починають цінувати речі коли втрачають їх».

Сьогодні в умовах повномасштабної війни Україна стикається з масовим руйнуванням міського середовища та об'єктів культурної спадщини. Втрата кожної історичної будівлі руйнує матеріальний контекст міст та послаблює ідентичність громад створюючи травму колективної пам'яті. Проте трагедія сьогодення полягає не лише у фізичних руйнуваннях від масивних обстрілів, а й у системних внутрішніх недоліках : застарілому законодавстві, негнучких Державних будівельних нормах та архаїчних методах реставрації. Замість глибокого осмислення пам'ятки та її збереження , більша частина практик досі орієнтується на створення псевдоісторичних копій, що фальсифікує історію будівлі та повністю ізолює пошкоджені споруди від сучасного міського життя. Сучасне покоління українських архітекторів опинилося у точці глобального зламу парадигм. На цей час випала колосальна відповідальність не просто фізично відбудувати країну після руйнувань, а й переосмислити та зберегти її культурну ідентичність для майбутніх поколінь. Це завдання не є простими бо реалії війни диктують свої правила. Сучасна архітектура, що взаємодіє з історичним середовищем має чесно та безкомпромісно відповісти на три фундаментальні питання.

По – перше, як проєктувати під час війни так, щоб архітектура ставала чесним відбитком свого часу? Відповідно до світових пам'яткоохоронних норм, нове втручання не має права брехати та імітувати минуле. Проєктування сьогодні це декларація нашої суворої реальності. Архітектурна мова повинна фіксувати шрами часу та травму, яку переживає будівля та місто, працюючи як чесний документ історії.

По – друге, як зробити цю архітектуру людяною? У часи війни простір не може бути просто формою чи відстороненим художнім жестом. Людяність

простору полягає в його відкритості для громади, інклюзивності та здатності стати платформою для взаємодопомоги, творчості та суспільного діалогу.

По – третє, де в цьому процесі місце архітектурних пам'яток? Історичні будівлі є нашою національною гордістю, матеріальними коріннями нашої культури що стоять століттями. Місто не має права втрачати їх або залишати у занепаді. Замість ілюзорних спроб повернути їх у вигадане минуле, пам'ятки необхідно радикально переосмислювати та застосовувати методи адаптивного повторного використання та інтегрувати в них нову сучасну функцію, наповнюючи їх життям та людським теплом.

Пошук практичних відповідей на ці три питання вимагає застосування нових просторових підходів на конкретних історичних об'єктах, що постраждали від руйнувань або тривалого занепаду. Поєднання захисту та переосмислення автентичної сутності пам'яток дозволяє зафіксувати історію місця водночас адаптувати його під актуальні потреби суспільства. Саме про це і є представлена дипломна робота.

1. ОПИС ПРОЄКТУ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дипломний проєкт пропонує ревіталізацію садиби родини Харитоненко під багатофункційний культурний центр, що розташований по вул. Троїцька 4 у місті Суми. Основна ідея проєкту полягає у радикальній відмові від традиційної реставрації, як імітації, на користь меморіалізації та консервації стану руїни. Головним архітектурним елементом виступає захисний павільйон - саркофаг.

Це монументальна структура зі збірного та монолітного залізобетону, яка накриває будівлю, захищаючи їх від подальшої руйнації, та водночас формує новий просторовий контекст. Під саркофагом проєкт передбачає активну взаємодію з міським середовищем яка стане новим субкультурним центром і надасть поштовх до поліпшення району.

Функціонально садиба поділяється на дві основні зони, що наслідують історичний дух місця. Головний корпус, колишня житлова зона Харитоненків, перетворюється на муніципальний центр, що включає в себе бібліотеку, архів, простір для презентацій та вітальню кафетерій. Корпус прислуг адаптується від творчі майстерні локальних митців. Територія навколо саркофага перетворюється на громадський простір двох типів. З боку вулиці формується площа зі сценою для публічних заходів, а з протилежного боку відновлений сад з залізобетонних колон, що з'єднується з проєктованою набережною по річці Псел.

Проблема роботи з архітектурною спадщиною в Україні сьогодні перебуває у стані глибокої системної кризи. Ця криза має багатовимірний характер і охоплює законодавчу, методологічну та соціально – культурну сфери. Ця система досі спирається на застарілі парадигми, сформовані ще в радянський період і не здатна адекватно відповідати сучасності. Головна суперечність полягає у фундаментальній відмінності філософії українських Державних будівельних норм та міжнародних пам'яткоохоронних документів таких як: Венеціанська, Афінська, Ризька хартії.

Українська нормативна база часто трактує реставрацію як процес обов'язкового повернення будівлі до її первісного вигляду, що часто є гіпотетичним. Це призводить до створення муляжів та копій втрачених елементів з використанням сучасних матеріалів. Такий підхід прямо суперечить світовій етиці реставрації гідно зі статтею 9 Венеціанської хартії, «реставрація має зупинятися там, де починається гіпотеза, а будь-які неминучі нові втручання повинні відрізнятися від автентичної маси і нести печатку нашого часу» [1].

Зацикленість вітчизняних фахівців на естетиці форми, а не на матеріальній, сенсовній сутності призводить до того, що руїна або серйозно пошкоджена будівля сприймається виключно як будівельний майданчик, який треба терміново відбудувати. В Україні практично відсутня культура консервації руїни як самостійного цінного об'єкта. Шрами часу, втрати та сліди занепаду, які є невід'ємною частиною історії будівлі, що як раз таки і формують її емоційну напругу, просто знищуються під шарами нової штукатурки. Традиційна реставрація часто вбиває дух місця, не залишаючи простору для чесного діалогу між минулим і сьогоденням.

Іншою критичною проблемою є вилучення архітектурної спадщини з активного соціального та культурного життя громад. Жорсткі та часто нелогічні законодавчі обмеження щодо пристосування історичних будівель до нових функцій роблять їх нежиттєздатними в умовах сучасної економіки. Замість того, щоб ставати каталізаторами урбаністичного розвитку, пам'ятки перетворюються на мертві зони. Сотні об'єктів, таких як комплекс Харитоненків у Сумах, роками стоять закинутими за високими парканами. Вони стають фізично та ментально недоступними для мешканців, втрачаючи свій соціокультурний сенс.

Для подолання цієї багатошарової кризи необхідний радикальний перегляд професійного мислення. Основна проблема дослідження полягає у тому, щоб знайти легітимні інструменти в межах існуючого українського законодавства для впровадження радикально нового бачення архітектури в історичне середовище.

Метою є архітектура, що створить нові культурні сенси без жодної краплі фальсифікації.

2. ІСТОРИКО – АРХІТЕКТУРНИЙ АНАЛІЗ ОБ’ЄКТА

Садиба розташовується по вулиці Троїцька. Вона історично є однією з найважливіших просторових вісей міста Суми, що з’єднувала промислову зону, Павлівський рафінадний завод, із центром міста. Свою назву вулиця отримала від Троїцької церкви, на місці якої згодом з’явився Троїцький собор. Завдяки родині Харитоненків Троїцька перетворилася на престижний район, де зосереджувалася місцева еліта та іноземні спеціалісти. Впродовж цієї вулиці був сформований комплекс соціальних інституцій. У 1888 р. тут з’явилося Духовне училище, а у 1896 р. Павло Харитоненко за власні кошти збудував лікарню Святої Зінаїди, один із перших безкоштовних дитячих медичних закладів у Російській імперії, присвячений пам’яті його передчасно померлої доньки. Також на вулиці знаходилися дитячий притулок для дівчат та Католицький костел Благовіщення Пресвятої Діви Марії, землю для якого подарував П. Харитоненко у 1890 рр.. Садиба Харитоненків виступала парадними воротами до цієї елітарної зони.

За часи свого існування садиба пережила багато змін (див. рис. 2.1), починаючи від функційного призначення до вигляду та оточення. Формування садиби розпочав Іван Герасимович Харитоненко у 1880 – 1890 рр.. Композиційним ядром ділянки став головний будинок, зведений у змішаному стилі з переважанням неоренесансу. Садиба була оснащена передовими комунікаціями, а територію прикрашали фонтани та ландшафтний парк. Поруч контора торгового дому «І.Г. Харитоненко з сином» спочатку була одноповерховою. У 1912 – 1913 рр. Павло Харитоненко провів масштабну реконструкцію де надбудував другий поверх контори у неокласичному стилі та замінив дерев’яний міст поруч на бетонний.

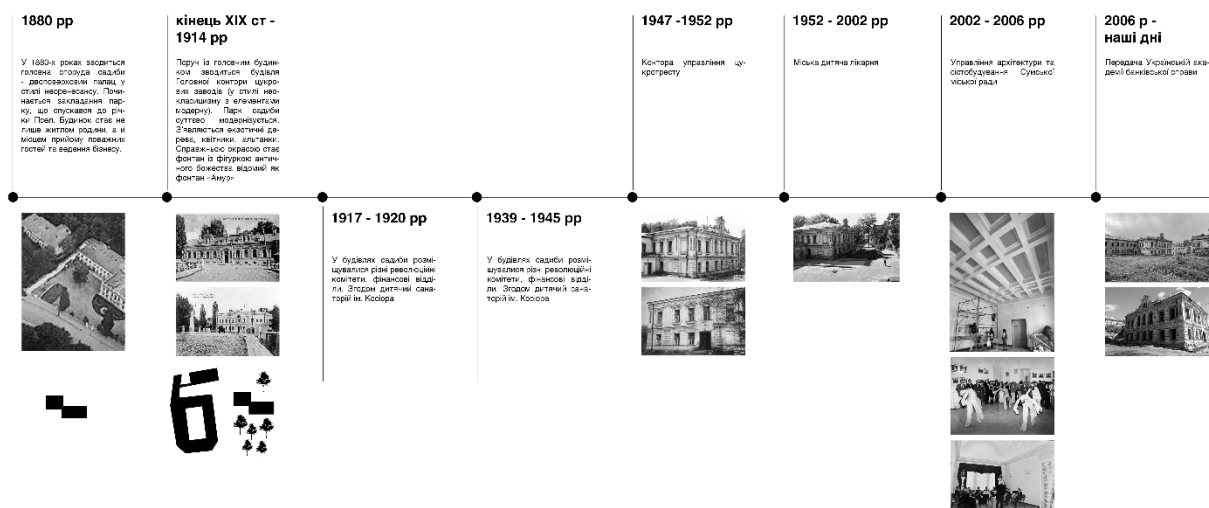

Рисунок 2.1 – Періодизація садиби Харитоненко

Після приходу радянської влади об'єкт постійно змінював своє призначення. У 1917 – 1920 pp. тут розміщувався фінансовий відділ та дитячий санаторій імені Косіора. Під час Другої світової війни тут був шпиталь а потім з 1947 – 1952 pp. контора управління цукротресту. З 1952 – 2002 pp. у стінах садиби працювали міська дитяча лікарня під час якої в садибі сталося дві пожежі. Після цього через відсутність фінансування лікарні садибу вирішили віддати під управління архітектури та містобудування м. Суми що була в ній з 2002 – 2006 pp.. Архітектори розпочали комплексну реставрацію, не втрачаючи автентичних елементів, але після 2006 р. садибу було передано Української академії банківської справи для реалізації проекту пристосування пам'ятки під адміністративний будинок Управління Національного банку України в Сумській області. Саме в цей період, що ще не завершився, будівля зазнала невідтворних значних втрат автентичних елементів і перейшла в стан занепаду.

3. АНАЛІЗ СТАНУ ОБ'ЄКТА

Поточний фізичний стан садиби Харитоненків є критичним і вимагає негайних протиаварійних дій (див. рис. 3.1, рис. 3.2) . Головною причиною деградації об'єкта став не лише природний фактор, а й довготривала зупинка будівельних робіт, які проводилися у 2000 р. Офіційні акти огляду технічного стану, які є невід'ємною частиною пам'яткоохоронної документації, детально фіксують характер руйнувань елементів Головного будинку. У звітах стан цокольних частин споруди визнано незадовільним: «в наявності значна деградація цегляної кладки цоколю в дворовій частині та повна відсутність відмостки внаслідок проведення будівельних робіт» [2]. Найбільшу загрозу для цілісності пам'ятки становить руйнація вертикальних огорожувальних конструкцій, викликана відсутністю захисту від опадів. В актах зазначається, що стіни мають незадовільний стан: «мають місце деформації несучих стін та деградація цегляної кладки внаслідок неорганізованого водовідведення та відсутності частини покрівлі» [3]. Документація фіксує, що: «крокви, лати, покрівля, водостоки відсутні на половині даху, потребують заміни» [4]. Це призвело до незворотних втрат автентичного декору: «внаслідок проведення робіт з підсилення стін ліплення частково демонтоване, частково потребує відновлення і реставрації, скульптура, живопис на фасадах - незадовільний» [5]. Оголена цегляна кладка зазнала глибокої ерозії, а інтер'єри втратили свій первісний вигляд.

Рисунок 3.1 – Стан фасаду зі сторони вулиці

Рисунок 3.2 – Стан фасаду зі сторони річки

Масштаб втрат автентичних елементів унеможлиблює застосування методів класичної реставрації. Спроба відтворення ліпнини чи добудови стін стане історичною фальсифікацією, що суперечить міжнародним етичним нормам. Натомість, юридичною підставою для архітектурного вирішення стають прямі вимоги зафіксовані в Охоронному договорі, де власника зобов'язують: «терміново виконати заходи з водовідведення дощових і снігових вод від будівлі» [6]. Ця технічна вимога щодо захисту руїни від вологи стає поштовхом для розробки просторової концепції захисного павільйону.

4. АНАЛІЗ ПРИКЛАДІВ РОБОТИ ЗІ СПАДЩИНОЮ

У контексті роботи з об'єктами архітектурної спадщини важливе значення має дослідження не стільки зовнішніх морфологічних ознак світових аналогів, скільки самої філософії архітектурного втручання.

Класичним прикладом наукової реставрації є відбудова церкви Фрауенкірхе у Дрездені під керівництвом Ебергарда Бургера. Зруйнований у 1945 р. собор був відновлений у 1990 р. методом комплексної реставрації де понад вісім тисяч автентичних каменів відсканували та повернули на історичні місця.

Альтернативним і більш радикальним шляхом є метод відкритої консервації, застосований Безілом Спенсом для руїн старого собору Святого Михайла у Ковентрі. Британські архітектори повністю відмовилися від відбудови вигорілого храму де збережені стіни ін'єктували, верхні зрізи захистили від вологи, а колишній неф перетворили на меморіальний сад, збудувавши нову будівлю поруч.

Яскравим прикладом реалізації філософії захисної оболонки та консервації руїни є Музей Колумба у Кельні, створений за проєктом архітектора Петера Цумтора. Масивний об'єм споруди зведено безпосередньо над залишками зруйнованої під час Другої світової війни готичної церкви. Нова архітектура накриває археологічні фрагменти, виконуючи роль захисного шара від атмосферних факторів і водночас формуючи всередині унікальне середовище.

Враховуючи контекст повномасштабної війни, критичний стан садиби Харитоненків та вимоги Охоронного договору щодо негайного захисту руїни, традиційна відбудова втрачає свою доцільність. Проєкт свідомо обирає метод радикальної консервації через зведення захисного павільйону - саркофага. Світовий досвід показав що такий підхід є легітимним.

5. ПРОГРАМА ТА МІСІЯ ПРОЄКТУ

Місія проєкту полягає у збереженні садиби Харитоненків за допомогою сучасного архітектурного методу, що відображає теперішній стан України. Проєкт пропонує монументальний залізобетонний саркофаг. Ця структура стає втіленням сьогодення та захистом для пам'ятки.

Концепція базується на радикальному архітектурному жесті. Частково закрити пам'ятку, щоб відкрити її по-справжньому. Частково приховуючи історичний об'єм від звичного сприйняття, саркофаг створює просторову інтригу та емоційне напруження. Це змушує суспільство задуматися над тим, що воно може втратити назавжди.

Головна мета - це зробити місце важливим для людей на ділі а не на словах. Через створення зручної інфраструктури мешканці отримують новий простір для щоденної діяльності. Звикання громади до нового наповнення дозволить простору ожити, повернувши пам'ятку в активне міське життя.

Функціонально-просторова програма проєкту розділена на дві частини: навколишнє середовище та простір всередині будівлі.

Зовнішнє зонування підпорядковане ідеї створення урбаністичного парку. З боку вулиці Троїцької організовується активна публічна зона з відкритою площею з амфітеатром та сценою для презентацій, лекцій і експозицій що будуть створюватися безпосередньо в майстернях.

Протилежна частина ділянки що виходить до річки Псел, перетворюється на штучний ліс з залізобетонних колон які підтримують саркофаг. Цей простір інтегрує відкриті галявини для зібрань із камерними об'ємами для усамітнення. Ландшафтний транзит набережної залучає пішоходів у структуру комплексу. Внутрішня програма будівель базується на інтеграції нових функцій за допомогою просторово незалежних модулів які наслідують історичне розмежування комплексу (див. рис. 5.1).

Рисунок 5.1 – Функційне розподілення

Колишня житлова зона садиби трансформується у відкритий муніципальний центр (див. рис. 5.2). Порожні зали перетворюються на сучасну бібліотеку, медіатеку, міський архів та простору для офіційних презентацій з коворкінгом. У зоні колишньої історичної вітальні влаштовується кафетерій самообслуговування, що відтворює дух вітальні де колись збиралися Харитоненки .

Частина будинку де жили прислуги повністю віддається під творчі майстерні (див. рис. 5.2). Організація робочих місць вирішується двома способами. Інтеграцією автономних боксів-модулів з легких конструкцій або зведенням дублюючих внутрішніх бетонних стін.

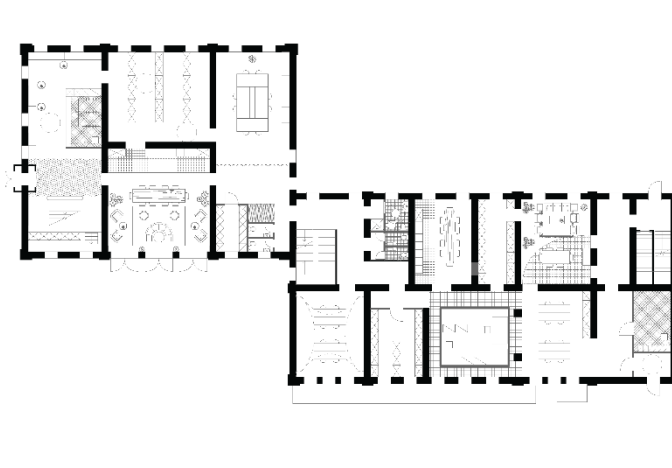

Рисунок 5.2 - Планування 1-го поверху

6. МІСТОБУДІВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТА ПРОЄКТУВАННЯ

Територія садибного комплексу Харитоненків займає зручне положення в структурі міста Суми. Ділянка розташована в 15 хвилин пішохідної доступності від історичного та адміністративного центру міста. У макромасштабі територія виконує роль своєрідного просторового буфера між щільною міською забудовою та природним рекреаційним басейном річки Псел, яка огинає разом з річкою Сумка із двох сторін. Площа ділянки під історичною садибою становить 5 900 м². Площа прилеглого комплексу, що історично пов'язаний із нею - 11 800 м².

Відповідно до Історико-архітектурного опорного плану міста Суми та генерального плану (див. рис. 6.1), ділянка проєктування розташована в межах охоронної зони. Цей статус накладає регламенти на висотність, характер забудови та візуальні розкриття, забороняючи капітальне будівництво, що порушує історичний масштаб.

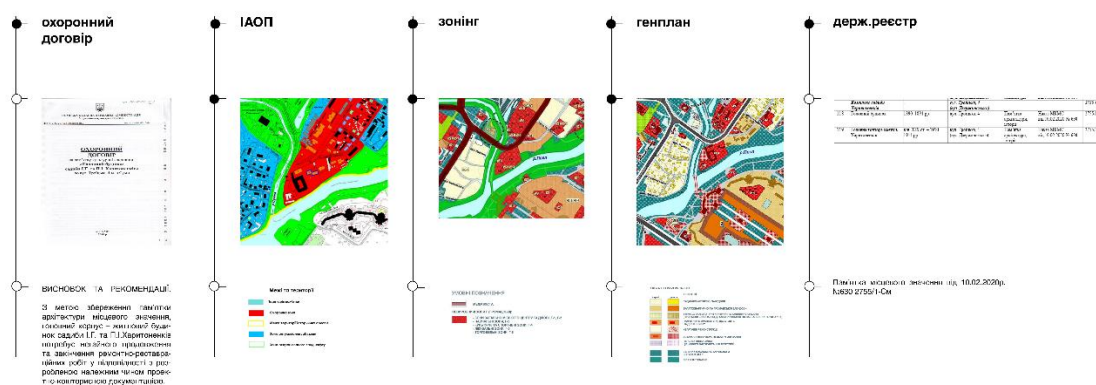

Рисунок 6.1 – Містобудівна документація

Аналіз функціонального оточення свідчить про насиченість району. У радіусі доступності зосереджено щільну житлову забудову, що формує постійний локальний попит на якісні громадські простори. Поруч розташовані соціальні магніти такі як: заклади освіти, релігійні установи, комерційні об'єкти

та інші історичні садиби, а також зелені зони рекреації та активності (див. рис. 6.2).

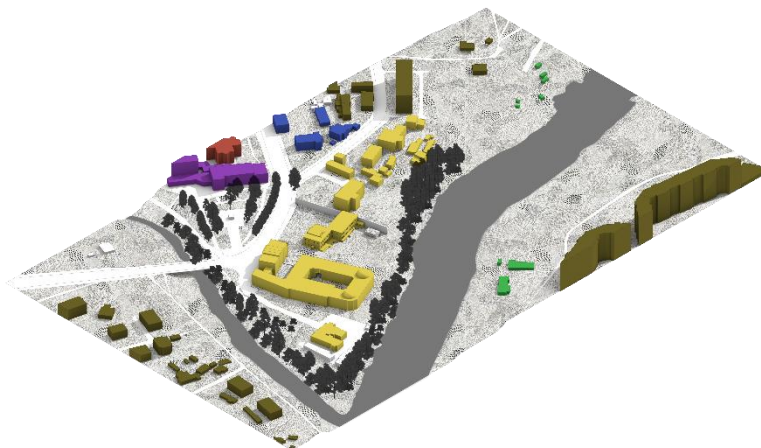

Рисунок 6.2 – Аналіз функцій навколо

Аналіз транспортно пішохідної інфраструктури виявляє низку критичних проблем. Вулиця Троїцька має високоінтенсивний автомобільний рух, що створює значне акустичне навантаження та фізичний дискомфорт для пішоходів. При цьому пішохідна інфраструктура навколо комплексу не є цілісною. Відсутні безперервні тротуари. Наразі основний підхід до об'єкта можливий лише з одного боку, що перериває логіку пішохідних потоків (див. рис. 6.3)

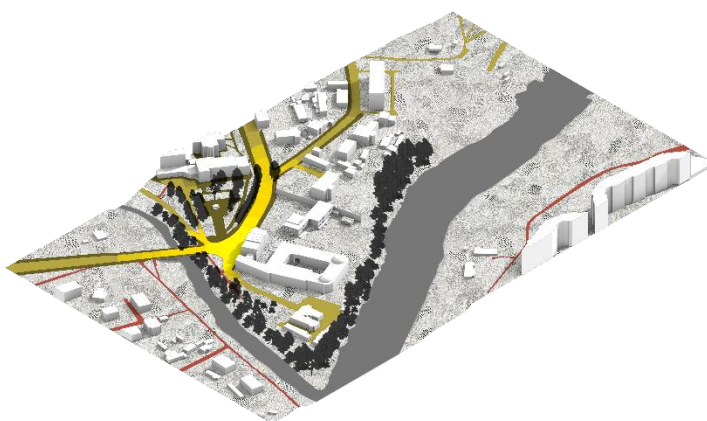

Рисунок 6.3 – транспортно – пішохідні зв'язки

7 МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТНИХ РІШЕНЬ

Реалізація радикального методи консервації в межах правового поля України потребує аналізу чинного пам'яткоохоронного законодавства. Традиційна реставраційна практика, регламентована Державними будівельними нормами ДБН В.3.2-1:2004, схиляється до парадигми повного матеріального відтворення форми, що у випадку критичного руйнування садиби Харитоненків призвело б до створення історичного муляжу. Щоб уникнути фальсифікації спадщини, проєкт спирається на внутрішні правові інструменти Закону України «Про охорону культурної спадщини». Проєктні рішення умисно виводяться з під дефініцій реставрація чи реконструкція і класифікуються через термін консервація та адаптація. Згідно зі статтею №1 зазначеного закону консервація визначається як: «сукупність науково обґрунтованих заходів, які дозволяють захистити об'єкти від подальших руйнувань із мінімальним втручанням у їхній існуючий вигляд» [7]. Проєкт трактує залізобетонний саркофаг не як нове капітальне будівництво, а як інженерний пристрій для захисту будинку. Також проєктні рішення відповідають приписам чинного Охоронного договору на пам'ятку який зобов'язує власника терміново виконати заходи з водовідведення дощових і снігових вод від будівлі для запобігання деформаціям стін.

Для інтеграції нової соціокультурної функції використовується законодавчий термін адаптація, що дозволяє створювати умови для сучасного використання пам'ятки без зміни притаманних їй властивостей. Юридичним і щитом для впровадження внутрішніх майстерень та муніципального центру стає міжнародний принцип зворотності втручання, закріплений у Статті 3.9 Принципів ICOMOS з аналізу консервації та структурної реставрації архітектурної спадщини. Використання технології сухого монтажу та збірних елементів гарантує, що захисний павільйон можуть бути повністю демонтовані в майбутньому без пошкодження автентичного вигляду будівлі.

8. АРХІТЕКТУРНІ РІШЕННЯ

Першочерговим етапом є проведення масштабних робіт спрямованих на звільнення пам'ятки від нашарувань, що дисонують з її історичним контекстом. Проєкт передбачає повний демонтаж неавтентичних елементів радянського періоду та незавершених конструкцій проєкту пристосування 2000 рр. Демонтажу підлягають внутрішні перегородки, прибудови, залишки вхідних груп та деформовані фрагменти тераси. Автентична цегляна кладка звільняється від будівельного сміття і консервується у своєму поточному оголеному стані. Оскільки історичний дах будівель був повністю втрачений проєкт відмовляється від його відтворення. По верхній частині другого поверху кладеться залізобетонна плита покриття. Вона надійно фіксує стіни і створює ізоляційний шар, над яким залишається вільний повітряний простір до нижньої грані конструкцій захисного саркофага.

Також переосмислюється вигляд головних вхідних груп. Замість імітації втрачених неоренесансних порталів, нові входи маркуються монументальними залізобетонними елементами квадратної форми. Такий жест дозволяє наочно продемонструвати відмінність між автентичною матерією минулого та сучасним інженерним втручанням нашого часу. Квадратні бетонні портали працюють як маркери, що проводять відвідувача від зовнішнього середовища до внутрішнього простору садиби. Аналогічному переосмисленню підлягає і тераса садиби. Її об'єм трансформується у чисту форму яка геометрично замикає контур історичної будівлі.

Головним архітектурним ядром проєкту виступає захисний саркофаг який проєктується як абсолютно автономна просторова структура, що технічно та конструктивно не пов'язана з фундаментами та стінами історичної садиби (див. рис. 8.1). Його масштаб та конфігурація підпорядковані містобудівному контексту, що розгортається між вулицею Троїцька та ландшафтом набережної річки Псел.

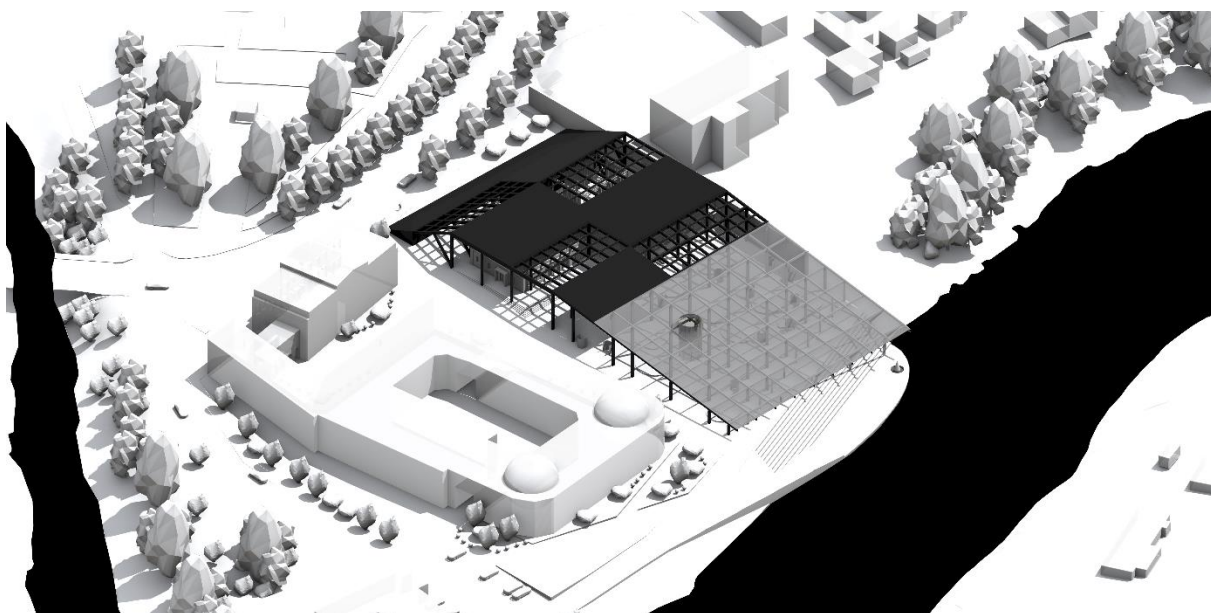

Рисунок 8.1 – Форма накриття - саркофага

З боку вулиці Троїцької, яка характеризується щільним автомобільним потоком, стіна саркофага опускається безпосередньо до рівня землі формуючи суцільний, глухий залізобетонний екран. Цей монументальний жест умисно частково перекриває візуальні розкриття на пам'ятку з боку вулиці. Архітектура створює ефект візуальної втрати змушуючи мешканців усвідомити крихкість та поступове зникнення історичного міського контексту. Це маніфест.

Протилежне просторове рішення реалізується з боку річки Псел. Тут масивна плита саркофага відривається від поверхні землі. Цей прийом дозволяє повністю ліквідувати просторовий бар'єр розкриваючи панораму комплексу з боку води. Піднятий об'єм візуально запрошує пішоходів з набережної всередину території, перетворюючи під павільйонний простір на відкритий міський парк.

З двох сторін плями забудови над садибою залізобетонна плита саркофага переходить у відкриту кесонну структуру. Отвори цих кесонів не мають суцільного заповнення. Вони повторюють у просторі силует форми будівлі як з боку вулиці, так і з боку парку. Це рішення дозволяє забезпечити максимальну природну інсоляцію внутрішніх приміщень садиби через прорізи залізобетонної сітки, створюючи динамічну гру світла і тіні.

Простір під саркофагом в бік річки Псел є штучним лісом (див. рис. 8.2) Ритмічний, нерівномірний масив залізобетонних колон формує метафору втраченого саду родини Харитоненків. Структура перекриття над цією зоною вирішена у вигляді масивного залізобетонного кесона, зверху накритого напівпрозорими листами полікарбонату. Таке матеріальне рішення розсіює пряме сонячне світло, захищаючи відвідувачів в теплу пору року та опадів, але забезпечуючи необхідний рівень освітленості для активного розвитку паркової рослинності під павільйоном.

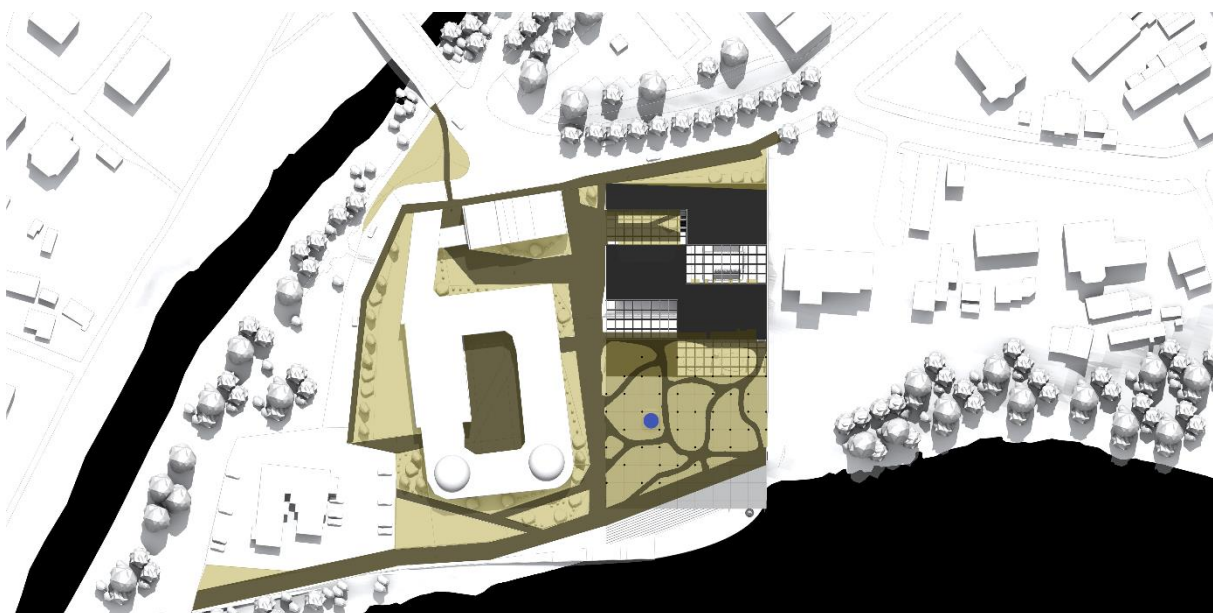

Рисунок 8.2 - генплан

Дизайн благоустрою та пішохідних шляхів у зоні штучного лісу побудований на контрасті з іншими зонами комплексу. Якщо покриття парадної вхідної площі та амфітеатру підпорядковане кутовій, геометричній логіці, то мережа доріжок всередині колонади вирішена у підкреслено природних плавних лініях. Трасування стежок створює ефект блукання. Відвідувач втрачає пряму візуальну вісь і змушений гуляти між бетонними стовбурами колон, що відтворює просторовий досвід прогулянки справжнім лісом. У структурі цього ландшафту передбачені відкриті галявини для неформальних зібрань та ізольовані об'єми для усамітнення.

Композиційним центром штучного лісу виступає вертикальний скляний колодязь, розташований точно на місці втраченого паркового невеликого

фонтану. Ця структура виступає над верхньою площиною саркофагу, утворюючи прозору башту. Форма цієї скляної вежі композиційно перегукується з баштами сусідніх, зв'язуючи павільйон із загальноміським силуетом. Скляний колодязь залишається відкритим зверху до неба. Завдяки цьому атмосферні опади вільно потрапляють всередину, створюючи динамічний природний експонат. Всередині колодязя росте єдине живе дерево всього залізобетонного ансамблю.

Внутрішня перебудова будинку базується на принципі максимальної поваги до збережених елементів та відновленні первісної просторової логіки. Як було сказано вище, проєкт передбачає демонтаж пізніх перегородок, які подрібнили зали на дрібні кабінети дитячої лікарні. Разом із цим проводиться повне розкриття історичних дверних прорізів що були закладені цеглою під час чисельних господарських реконструкцій.

Естетична концепція інтер'єрів відкидає будь яке імітаційне декорування, вирівнювання стін або нанесення нових шарів штукатурки. Дизайн підпорядкований ідеї чесної фіксації наявного стану пам'ятки як історичного документа. Усі нашарування часу, сліди фізичних руйнувань, оголена цегляна кладка та залишки оригінального тиньку консервуються за допомогою сучасних захисних сумішей і залишаються повністю відкритими.

Для адаптації нових соціокультурних функцій використовується метод автономного впровадження архітектурних конструкцій. У порожні зали інтегруються незалежні модулі, виготовлені з легких сучасних матеріалів. Ці структури жодним елементом не пов'язані з автентичними стінами. У зонах де встановлення ізольованих боксів є неможливим через дефіцит площі зводяться дублюючі внутрішні стіни екрани. Вони виконують роль технічного шару для прокладання сучасних інженерних комунікацій, повністю виключаючи необхідність штроблення або анкерного пошкодження історичного мурування.

Внутрішнє наповнення садиби формує цілісну екосистему для розвитку творчості та ведення безперервного креативного діалогу. Житловий корпус садиби повністю трансформується у відкритий муніципальний центр відкритого

типу. Особливе смислове значення в структурі цієї будівлі має просторова адаптація колишньої вітальні родини Харитоненків. Саме в цьому залі створюється вітальня кафетерій самообслуговування. Це рішення дозволяє вдихнути нове життя в головне приміщення палацу перетворивши його на відкриту точку неформального спілкування. Решта залів корпусу адаптується під відкриту публічну бібліотеку, медіатеку, міський архів багатофункціональний простір для проведення офіційних презентацій, архітектурних дискусій та роботи.

Частина де були прислуги повністю віддається під функцію творчих та виробничих майстерень. Для забезпечення комфортної тривалої роботи резидентів проєктується особисту зону відпочинку, яка включає спільну кухню - вітальню для майстрів. Завдяки влаштуванню прозорих перегородок та відкритих просторових транзитів формується безперервний сценарій взаємодії де відвідувачі муніципального центру можуть наочно спостерігати за процесом створення робіт чи повсякденною роботою майстрів. Це стимулює активний обмін досвідом між творцями та громадою.

Підвальні приміщення зазнають глибокої інженерної та функціональної модернізації. Враховуючи безпекові вимоги українського контексту весь простір підвалу адаптується під дві ключові функції. Частина площ відводиться під технологічні склади для обслуговування майстерень, архіву муніципального центру. Інша перетворюється на укриття.

9. КОНСТРУКТИВНІ РІШЕННЯ

Конструктив саркофага базується на принципі просторової автономії. Нова макроструктура розроблена так щоб гарантувати нульовий вплив на садибу Харитоненків (див. рис. 9.1). Основними матеріалами обрано залізобетон та полікарбонат. Основою просторової організації саркофага є жорстка ортогональна сітка колон із кроком 6х6 метрів. Такий модуль забезпечує оптимальні прольоти для організації публічних просторів та формує рівномірний ритм штучного лісу. Для передачі навантажень на ґрунт під кожен стовп влаштовуються індивідуальні стовпчасті фундаменти стаканного типу. Вони закладаються на безпечній відстані від історичних фундаментів пам'ятки, унеможлививлюючи їх деформацію.

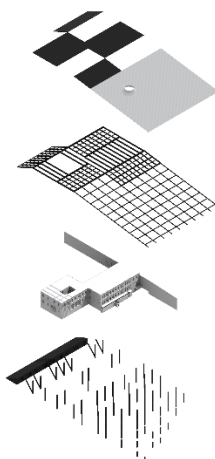

Рисунок 9.1 – Конструктивна схема

Вертикальні елементи це залізобетонні колонами з перерізом 400х600 мм. Горизонтальний каркас формується системою залізобетонних балок різного перерізу. Стандартні другорядні балки мають габарити 600х200 мм, тоді як головні балки, що сприймають найбільші навантаження від великих прольотів, збільшені до 400х800 мм.

Зведення каркаса виконується за збірно монолітною технологією. Збірні залізобетонні елементи накладаються один на один. Після монтажу вузли

з'єднання додатково підсилюються арматурними каркасами та замонолічуються бетоном.

Конструкція горизонтального покриття змінюється залежно від функціональної зони. Над відкритою міською площею та сценою влаштовується суцільна монолітна залізобетонна плита товщиною 200 мм, яка формує акустичний екран та надійний захист від опадів. Над зоною штучного лісу покриття це полікарбонат. Між верхнім зрізом історичних стін та нижньою площиною кесонів саркофага залишається розрахований повітряний простір. Цей зазор гарантує безперешкодну природну вентиляцію автентичного мурування та унеможливорює передачу прогинів саркофага на стару будівлю.

Отвори кесонного перекриття заповнюються напівпрозорим стільниковим полікарбонатом а зі сторони лісу повністю накривається. Вузол кріплення полікарбонату до залізобетону вирішується з урахуванням високого коефіцієнта лінійного термічного розширення пластику. До бетонних ребер кесонів анкеруються металеві базові профілі. На них через еластичні гумові ущільнювачі вкладаються листи полікарбонату. Зверху конструкція фіксується алюмінієвими притискними профілями з прихованим кріпленням.

Всередині проєктуються автономні модулі як незалежні каркасні структури. Кожен бокс має власну підлогу - легку плаваючу стяжку на віброізоляційному шарі що виключає передачу структурного шуму та вібрацій. Каркас боксів виконується з легких металевих профілів. Для забезпечення необхідного мікроклімату всередині модуля металевий каркас обшивається плівками мембранами. У просторах де габарити не дозволяють встановити повноцінні бокси, реалізується система дублюючих стін. Це конструктивні екрани з монолітного бетону які зводяться паралельно до автентичних цегляних стін із залишенням технологічного зазору. Ці нові бетонні площини беруть на себе інженерне навантаження. В їхній товщі прокладаються труби та електричні кабелі.

ВИСНОВОК

Дипломний проєкт є архітектурною відповіддю на критичний стан реставраційної практики історичних будівель в Україні, маніфестуючи чесний та безкомпромісний підхід до їх збереження.

Відкидаючи застарілі парадигми створення псевдоісторичних копій, робота пропонує чесний метод радикальної консервації садиби родини Харитоненків у місті Суми. Диплом, спираючись на міжнародні практики та проєкти, доводить, що пошкоджена спадщина не потребує приховування втрат під новими шарами штукатурки чи за ліпниною з пенопласту. Закрита руїна, захищена саркофагом та наповнена новою функцією, здатна перетворитися з мертвої зони на багатофункційний культурний центр, залишаючись при цьому чесним матеріальним документом своєї епохи.

СИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія) : міжнар. документ від 31.05.1964. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_054 (дата звернення: 15.06.2026.)
2. Охоронний договір на пам'ятку культурної спадщини «Головний будинок садиби І.Г. та П.І. Харитоненків» по вул. Троїцька, 4 в м. Суми від 11.01.2011 р., ст.6
3. Охоронний договір на пам'ятку культурної спадщини «Головний будинок садиби І.Г. та П.І. Харитоненків» по вул. Троїцька, 4 в м. Суми від 11.01.2011 р., ст.6
4. Охоронний договір на пам'ятку культурної спадщини «Головний будинок садиби І.Г. та П.І. Харитоненків» по вул. Троїцька, 4 в м. Суми від 11.01.2011 р., ст.7
5. Охоронний договір на пам'ятку культурної спадщини «Головний будинок садиби І.Г. та П.І. Харитоненків» по вул. Троїцька, 4 в м. Суми від 11.01.2011 р., ст.7
6. Охоронний договір на пам'ятку культурної спадщини «Головний будинок садиби І.Г. та П.І. Харитоненків» по вул. Троїцька, 4 в м. Суми від 11.01.2011 р., ст.7
7. ДБН В.3.2-1-2004 Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини
8. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000р. №1805 – III
9. Charters and other doctrinal texts. ICOMOS : International Council on Monuments and Sites. URL: <https://www.icomos.org/charters-and-doctrinal-texts/> (дата звернення: 15.06.2026.)

10. Harrison R. *Heritage: Critical Approaches* London: Routledge, 2013. 268p
11. Jokilehto J. *A History of Architectural Conservation*. London : Routledge, 2017. 408 p.